

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Grauwe gans (*Anser anser*) A043

1. Status

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De grauwe gans is een grote ganzensoort. De bij ons voorkomende ondersoort is te herkennen aan een opvallende oranje snavel, roze poten en lichtgrijze voorvleugels. In Nederland is de soort het hele jaar door aanwezig. De broedpopulatie is toegenomen van 100-150 paar in 1977 tot 5.000 paren in 1998-2000. Dat is een forse aanwas, maar de broedpopulatie is nog steeds klein vergeleken met de doortrekkende en overwinterende aantallen. Deze grauwe ganzen zijn, afgezien van de Nederlandse broedvogels die grotendeels in eigen land overwinteren, vooral afkomstig uit de broedgebieden in Scandinavië en Duitsland. De overwinteraars arriveren in ons land vanaf september en een wellicht steeds kleiner wordend aandeel daarvan vliegt door naar Spanje. In februari en maart vertrekken de overwinteraars weer naar het noorden om te gaan broeden.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de grauwe gans in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De broedgebieden van de grauwe gans liggen in Centraal-Azië en Oost- en Zuidoost-Europa (ondersoort *A. a. rubirostris*) en in West- en Noordwest-Europa, inclusief IJsland (*A. a. anser*). In Nederland betreft het *Anser anser anser* die overwintert in West-Europa en Noord-Afrika.

Bij *A. a. anser* worden vier populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante West-Europese populatie wordt geschat op 400.000 vogels en neemt toe. Het seizoensmaximum van de in Nederland getelde vogels bedraagt sinds 1997 gemiddeld ongeveer 190.000 vogels. Dit komt dus neer op bijna de helft van de West-Europese populatie.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De grauwe gans verblijft overwegend in agrarisch gebied. Meer dan andere ganzensoorten is de grauwe gans ook in moerassen en estuaria te zien. De soort is minder gebonden aan open landschappen. In de winter, in december en januari, leeft de soort zelfs overwegend in moerassen of 'wetlands'. Voedselterreinen en slaapplekken liggen traditioneel vast, net als bij andere ganzen. De afstanden daartussen zijn bij de grauwe gans vaak relatief kort, in de regel kleiner dan 10 km. In het najaar, augustus-november, verblijven de grauwe ganzen in de akkergebieden en in november verhuizen ze naar de wetlands en graslanden. De vogels die niet broeden trekken zich voor de vleugelrui (eind mei-begin juli) terug op speciale ruiplaatsen in ontoegankelijke moerasgebieden of in waterplassen (o.a. Oostvaardersplassen en Middenlimburgse Maasplassen). Ze blijven daar ongeveer een maand.

Voedsel: Grauwe ganzen zijn planteneters. Ze leven gedurende het grootste deel van het jaar voornamelijk van gras. Ook oogstresten van bieten en aardappelen en kweldervegetatie (bv. in Saeftinghe) staan op het menu. In de ruiperiode eten grauwe ganzen voornamelijk riet, maar kort voor en na de ruiperiode zijn ze soms ook afhankelijk van gras of akkergewassen zoals zomergraan. Het foerageren op graanstoppels in augustus en september gebeurt vaak uitsluitend 's ochtends vroeg en 's avonds, terwijl de grauwe ganzen dan overdag in een nabijgelegen moeras blijven om te rusten en zich te poetsen. Eiwitrijke productiegroenlanden hebben de voorkeur, maar

meer dan kleinere ganzensoorten kan de grauwe gans ook met wat ruigere graslanden soorten uit de voeten. Doordat hij een relatief zware snavel heeft is de grauwe gans minder dan andere ganzensoorten gebonden aan cultuurgrasland. De grauwe ganzen zoeken vooral in de winter en in het vroege voorjaar ook voedsel in ruige graslanden met vezelige grassoorten en kruiden in bijvoorbeeld natuurreservaten, of in minder intensief benutte agrarische percelen. Ze rusten op beschut gelegen open water, binnen een dagelijks haalbare vliegafstand (tot 30 à 40 km) vanaf geschikte voedselgronden. In de winter zijn veel grauwe ganzen te zien in zeebiesvelden in estuaria, tegenwoordig voornamelijk in het Verdronken Land van Saeftinghe.

Rust: Door zijn optreden in kleinere groepen is de grauwe gans meestal minder gevoelig voor verstoring dan andere ganzensoorten en bovendien waarschijnlijk minder kwetsbaar bij verdichting van het landschap. Bij windmolens worden voor de grauwe gans verstoringafstanden gemiddeld van 50-300 m, bij wegen 100-150 m en bij gebouwen 100 m. Enige variatie is mogelijk door overheersing van andere omstandigheden. Verstoringbronnen voor de grauwe gans op voedselterreinen zijn vooral landbouwwerkzaamheden, jacht en vliegverkeer (laagvliegende sportvliegtuigen en helikopters). Door zijn minder uitgesproken voorkeur voor eiwitrijk en goed verteerbaar gras is de grauwe gans minder gevoelig voor extensivering van grasland dan andere ganzen. (Water)recreatie en veranderingen in waterpeil kunnen het gebruik van slaap- en rustplaatsen beïnvloeden, en daarmee ook de aantallen van de grauwe gans in nabijgelegen voedselgebieden. In de ruiperiode is de grauwe gans sterk afhankelijk van grote ongestoorde en roofdierveilige moerasgebieden. Windmolenparken en hoogspanningsleidingen werken waarschijnlijk als barrières voor de pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaappleats.

4. Huidig voorkomen

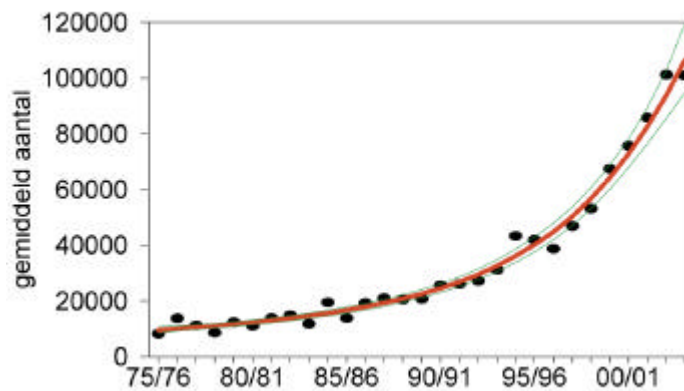
In het najaar concentreren de grauwe ganzen zich veelal in akkerbouwgebieden in o.a. Noord-Groningen, Flevoland en het Deltagebied. In september zijn de aantallen het hoogst in het noorden, veel vogels zijn daar dan van Noorse afkomst. In de loop van de winter verschuift het accent vaak richting Deltagebied en Benedenrivieren. In de zomer bevinden zich tienduizenden niet-broedende vogels in Nederland, deels van buitenlandse (Scandinavische) afkomst, om hier de vleugelrui door te maken. Zo verzamelen zich vanaf mei ongeveer 25.000 niet-broedende grauwe ganzen in de Oostvaardersplassen om daar in juni en juli de vleugelrui door te maken. Die vogels zijn deels afkomstig uit Scandinavië.



Verspreidingskaart grauwe gans

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In 1970 werden beperkingen gesteld aan de jacht op ganzen: niet meer jagen na 10 uur 's ochtends. Daarna nam de grauwe gans in Nederland sterk toe. Deze toename is, gerekend over 1987/88-2000/01, statistisch significant en bedroeg 23% per jaar. De groeisnelheid was in de meer recente periode, vanaf ca. 1995 nog hoger. Omdat onze broedvogels bij gunstige weersomstandigheden in de winter deels in ons land blijven, draagt de toename van de broedpopulatie bij aan de stijging van de winteraantallen. In het algemeen is deze trend echter een afspiegeling van de toename van de gehele NW-Europese populatie van 30.000 vogels in 1967/68, naar 200.000 in 1990-1995 en naar de huidige omvang van naar schatting 400.000 vogels. De sterke toename van de grauwe gans manifesteert zich in vrijwel het gehele land. In een aantal gebieden is de toename pas recent goed op gang gekomen (Lauwersmeer, kleinere regionale gebieden). De Lepelaar- en Oostvaardersplassen vertonen min of meer stabiele aantallen en wijken daarmee duidelijk af van de landelijke trend. Dit komt onder meer door een afname van de ruiconcentratie in de Oostvaardersplassen, die mogelijk een gevolg is van wijzigingen in het peilbeheer.



Aantalsontwikkeling grauwe gans

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de grauwe gans laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien. Ook over de meest recente periode 1995-2003 neemt de populatie sterk toe.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig.
Het verspreidingsgebied wordt groter.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig.
De populatie van de grauwe gans neemt in aantallen toe.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig
De omvang en de kwaliteit van geschikt leefgebied nemen eerder toe dan af.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig
De toename van de grauwe gans in Nederland is nog steeds gaande. Door natuurherstel en –ontwikkeling ontstaan nieuwe broedbiotopen. Op grond daarvan zal het aantal in Nederland nog verder stijgen.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 86.300 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van de huidige situatie is voldoende voor deze soort.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	zeer ongunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	gunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	gunstig

6. Bronnen

- Ebbinge B.S., Müskens G.J.D.M., Oord J.D., Beintema A.J. & van den Brink N.W., 2000. Stuurbaarheid van ganzen door verjaging en flankerende jacht rondom het ganzenopvanggebied Oost-Dongeradeel (Friesland) in 1999-2000. Alterra-rapport 128. Alterra, Wageningen.
- Esselink P., 2000. Nature management of coastal salt marshes. PhD Thesis, University of Groningen, Groningen.
- Koffijberg K., Voslamber B. & van Winden E., 1997. Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Kowallik C., 2002. Auswirkungen von Windenergieanlagen, Straßen und Gebäuden auf die Raumnutzung von Nonnengänsen und ein Prognose-Verfahren zur Konfliktbewertung. Doctoraalverslag, Carl von Ossietzky Universiteit Oldenburg, Oldenburg.
- Madsen J. & Fox A.D. 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds -a review. Wildl. Biol. 1: 193-207.
- Madsen J., Cracknell G. & Fox A.D. (eds), 1999. Goose populations in the western Palearctic: a review of status and distribution. Wetlands International Special Publication 48/NERI, Wageningen/Rønde.
- Schreiber M., 2000. Windkraftanlagen als Störquellen für Gastvögel. *In*: Winkelbrandt A., Bless R., Herbert M., Kröger K., Merck T., Netz-Gerten B., Schiller J., Schubert S. & Schweppe-Kraft B. (eds), Empfehlungen des Bundesamtes für Naturschutz zu naturschutzverträglichen Windkraftanlagen. Bundesamt für Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg.
- Voslamber B., 1989. Foerageergebieden van de Dollardganzen. Rapport. Provinciaal Planologische Dienst, Groningen.
- Wille V., 2000. Grenzen der Anpassungsfähigkeit überwinternder Wildgänse an anthropogene Nutzungen. PhD Thesis, Univ. Osnabrück. Cuvillier, Göttingen.